

1954 Bågenhuset: Bostadsrättsföreningar och Umeås första höghus.

Systemet med statliga räntesubventioner och reglering av byggarbetsmarknaden gav staten möjligheter att gynna de allmännyttiga och kooperativa bostadsrättsföreningarna, främst HSB och fackföreningsägda Riksbyggen. Kommunerna var däremot länge mer negativa.

Sigurd Karlsson hade varit med om att starta Hyresgästernas Spar- och Byggnadsförening i Umeå redan 1933. Karlsson var ordförande för HSB ända till 1954, med undantag för ett avbrott 1949-50. Han följdes av Manfred Sandberg, som satt kvar till 1972. År 1978 blev Torsten W Persson ordförande.

Efter den tidiga starten dröjde det emellertid hela tolv år innan HSB hade råd att bygga sitt första hus, år 1945. Ett skäl till dröjsmålet var att Umeå stad inte ville gå i borgen för de nödvändiga lånen. Högern och folkpartiet ansåg helt enkelt att bostadsbyggande var en privat och inte en kommunal syssla.

För Riksbyggen som förvaldade byggarbetarnas fackföreningskassor var det enklare att bekosta byggen, särskilt som man därmed kunde öka arbetarnas sysselsättning. På så sätt tillkom de för sin tid stora hyreshusen vid Döbelns plan Väst på stan samt på Gustav Garvares gata, redan på 1940-talet.

1945 kunde HSB börja bygga och anvisades likaså mark på Haga, i kvarteren Geväret, Huggaren och Karbinen. År 1951 hade man även lyckats övertala stadsfullmäktige att godkänna byggandet av ett stort åttavåningshus invid Järnvägstorget, som skulle inrymma både lägenheter, kontor och butiker. Beslut fattades fredagen 4 maj. Detaljplanen hade utarbetats av en av landets största konsultbyråer, AB Vattenbyggnadsbyrån eller VBB.

Tillsammans med en del lokala opinionsbildare ansåg dock byggnadsstyrelsen det vara olämpligt att bygga så högt i den i övrigt låga trädstaden Umeå. Fullmäktiges detaljplan godkändes därför inte i första vändan. Först 1952 hade man förhandlat fram en lösning. Den innebar att det nya så kallade Spektrumhuset – sedermera ett av Bågenhusen – blev sex våningar högt, men därtill fick en inredd vindsvåning. Arkitekt för HSB var Grandinson.

Anslående på sin tid var de stora skylfönstren mot Järnvägstorget, där björkar planterades på rad. Tidstypiskt moderna detaljer inkluderade också varuleverans genom källargaraget samt bombsäkra skyddsrum.

Den första etappen, bostadsrättsföreningen Hede, var färdig 1954 och ligger till höger om Rådhusplanaden när man stiger ut från Järnvägsstationen. 1961 följde föreningen Bågen på Järnvägsstorgets vänstra del och till sist föreningen Esplanaden längs vänstra delen av Rådhusplanaden. 1970 invigdes en nio meter hög glasskulptur av Vicke Lindstrand, kallad Grön Eld och länge uppskattad som ett av Umeås landmärken.